

ЛАНДО О. А.
Кандидат педагогічних наук
Керівник з візичного виховання
Дніпропетровського педагогічного коледжу
Дніпропетровського національного університету
Імені Олеса Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Як відомо, здійснення професійної діяльності передбачає наявність вимог до працівників, достатніх для виконання відповідних функцій. Оскільки здоров'язбережувальна компетентність є важливим атрибутом сучасної освіти, то закономірно вважати діяльність з управління її формуванням одним із основних аспектів діяльності вищих навчальних закладів. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи передбачає володіння керівниками і викладачами педагогічних коледжів спеціальними знаннями, вміннями, якостями, тобто готовністю і здатністю до такої діяльності. Співвідносячи характеристики здоров'язбережувального освітнього процесу з елементами готовності керівників і викладачів, можна виділити такі його показники, як: компетентність, моральність, ініціативність, педагогічну майстерність. Розглянемо більш докладно перший показник.

Компетентність передбачає наявність у керівників і викладачів педагогічних коледжів необхідних знань, обсяг яких складають сучасні уявлення про освіченість, її складові та рівні, а також відомості про здоров'я студента та його складові, уявлення про співвідношення здоров'я і освіченості, уявлення про функції керівників і викладачів в умовах здоров'язбережувального освітнього процесу та його характеристики, відомості про дисципліни і засоби, що мають забезпечити формування здоров'язбережувальної компетентності та управління цим процесом.

Здоров'язбережувальна компетентність викладачів проявляється також у здатності проводити профілактичні заходи і застосовувати здоров'язбережувальні технології. Термін «здоров'язбережувальні технології» можна розглядати як якісну характеристику будь-якої освітньої технології, тобто як сукупність таких принципів, прийомів і методів педагогічної діяльності, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження.

У вищому навчальному закладі можна успішно використовувати як окремі здоров'язберезувальні методи і технології, так і комплекс здоров'язберезувальних технологій.

Невід'ємною частиною формування здоров'язберезувальної компетентності є навчання студентів збереженню та зміцненню фізичного і психічного здоров'я. У процесі цього навчання повинні бути сформовані:

- наукове розуміння сутності здоров'я та здорового способу життя;
- ставлення до здоров'я як до цінності;
- навички управління своїм здоров'ям;
- знання профілактики шкідливих звичок і залежностей, а також різних захворювань;
- навички надання першої медичної допомоги;
- культура міжособистісних відносин;
- навички безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- стратегії і технології саморозвитку [1;2;3;4;5;6].

Головним завданням керівників і викладачів є виховання у студентів звички контролювати власний організм, аналізувати свій стан, самопочуття, а також фактори, що впливають на фізичне і психічне здоров'я. Іншими словами, – навчити студентів пізнавати самих себе.

Важлива роль у формуванні здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів належить дисциплінам природничого та медико-біологічного циклу. При вивченні цих дисциплін, студенти знайомляться з основними компонентами здорового способу життя, такими, як раціональне харчування, рухова активність, режим дня, загартовування, особиста гігієна, трудова діяльність, повноцінне сімейне життя тощо. Дані питання охоплюють всі етапи навчання студента у педагогічних коледжах. Починаючи з курсу загальної біології, ці питання різнобічно висвітлені в низці інших дисциплін: спеціальній та віковій анатомії, фізіології, гігієні, екології, фізичному вихованні, основах медичних знань тощо.

Наприклад, поняття про раціональне харчування студенти отримують, розглядаючи хімічну організацію клітини, структуру, функції і перетворення речовин в курсі загальної біології. Потім воно розширюється і наповнюється новим змістом при вивченні анатоμο-фізіологічних особливостей органів травлення й обмінних процесів в організмі. В курсі гігієни формується вміння складати харчовий раціон з урахуванням енерговитрат, студенти знайомляться з концепцією здорового харчування тощо. Курс «Основи медичних знань» дає студентам інформацію про хвороби, пов'язані з

порушенням харчування, причини харчових отруєнь та заходи першої допомоги при таких отруєннях.

Найбільш ефективними формами роботи з формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи є:

- дискусійно-семінарські заняття;
- практичні заняття;
- психолого-педагогічні тренінги;
- проектні та ділові ігри;
- розбір професійних ситуацій.

Значимість складових здорового способу життя краще проявляється при їх зіставленні з найбільш характерними протилежностями: неправильним харчуванням, гіподинамією, курінням, алкоголізмом і наркоманією, аморальною поведінкою та їх страшними наслідками. Визначене коло питань обговорюється з різних позицій не тільки на навчальних заняттях, але і в позааудиторній роботі. Традиційними повинні стати заходи щодо профілактики шкідливих звичок, що мають проводитися в рамках тижня циклової комісії з природничих дисциплін, а на щорічних науково-практичних конференціях студенти мають виступати з доповідями, присвяченим проблемам здоров'я, здорового способу життя та обирати їх темами курсових і дипломних робіт.

Увесь викладацький колектив вищого навчального закладу повинен брати активну участь у формуванні здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів: викладачі повинні вміти застосовувати інтерактивні методи навчання здоров'ю на заняттях, виховних годинах, позааудиторних заходах.

Ефективне формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах забезпечує і спеціально розроблена комплексна програма, спрямована на забезпечення здорового способу життя студентів.

Така програма реалізується в чотири етапи.

Перший етап – оціночно-орієнтовний, включає виявлення інтересів і ціннісних орієнтацій студентів, їх вербального і реального ставлення до здоров'я та здорового способу життя, ступінь сформованості мотивів і цінностей до навчання у педагогічних коледжах. На даному етапі здійснюється розширення знань про здоровий спосіб життя, формування ціннісних орієнтацій і ставлення до власного здоров'я.

Другий етап – діяльнісний, передбачає поглиблення знань, практичних умінь та навичок студентів з метою оптимізації здорового способу життя, виховує такі соціально і професійно важливі якості як самодисципліна, працьовитість, наполегливість,

самостійність. Студент як активний суб'єкт діяльності вносить необхідні корективи в реалізацію програми.

Третій етап – індивідуалізації та вдосконалення. На даному етапі проводиться робота з удосконалення як індивідуальних, так і групових досягнень, отриманих на другому етапі, а також корекція та виправлення помилок.

Четвертий етап – передбачає підведення підсумків роботи, оцінювання ефективності програми щодо управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Велике значення при розробці програми має ставлення викладачів до феномену здоров'я, оскільки компетентність викладача в питаннях формування здоров'язбережувальної компетентності вимагає постійного поповнення психолого-медико-педагогічних знань з питань організації процесу, розробки та впровадження профілактичних програм і здоров'язбережувальних технологій. Крім того, у кожному навчальному закладі повинен бути фахівець, який отримав з цих питань професійну підготовку, і не формально, а по суті відповідає за постановку роботи з даного напрямку.

При розробці управлінських механізмів здоров'язбережувальної діяльності педагогічних коледжів за основу взяті положення П. Третьякова, К. Білого, – управління за результатами. Де поняття «управління за результатами» автори визначають як систему управління і розвитку, за допомогою якої досягаються результати, що визначені й узгоджені всіма членами організації. У нашому випадку в якості результатів розглядається сформованість здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи та ефективність управління цим процесом, останнє досягається шляхом реалізації всіх управлінських функцій:

1. Інформаційно-аналітична (формування інформаційного банку даних щодо здорового способу життя, стану здоров'я студентів).
2. Мотиваційно-цільова (розробка методів стимулювання нововведень – участь в експериментальній роботі стимулюється моральними і матеріальними винагородами).
3. Планово-прогностична: (участь викладацького і студентського колективів у плануванні оздоровчої роботи; визначення показників досягнення цілей).
4. Організаційно-виконавська (створення координаційної ради, медико-психолого-педагогічної служби, організація роботи щодо формування здоров'язбережувальної компетентності).

5. Контрольно-діагностична: (спрямованість системи контролю на кінцевий результат; використання різних форм громадського контролю: творчі звіти, презентації проектів, публічні виступи тощо;).
6. Регулятивно-корекційна: (створення творчої групи з впровадження здоров'язбережувальних програм і технологій).

Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи має здійснюватися з урахуванням соціальних, педагогічних умов, стану здоров'я студентів, професійної готовності і здатності викладацького колективу педагогічних коледжів здійснювати таку роботу. Таке управління здійснюється в конкретних умовах, що визначаються безліччю фактів: соціокультурним середовищем мікрорайону, рівнем культури здоров'я даного викладацького колективу, характером взаємовідносин «студенти-викладачі», «студенти-студенти», «викладачі-батьки», а також зв'язками з іншими освітніми, культурними і спортивними установами та організаціями, медичними установами, предметно-розвивальним середовищем тощо. Такий перелік чинників визначає самотність здоров'язбережувального освітнього простору кожного вищого навчального закладу. Його моделювання повинно здійснюватися з урахуванням реальних умов, далі на основі їх комплексного аналізу та системного підходу забезпечується ефективна взаємодія адміністрації, викладачів, студентів, батьків, медичного персоналу педагогічних коледжів, що дозволяє досягти єдиної мети – сформувати здоров'язбережувальну компетентність майбутніх учителів початкової школи.

З цією метою, педагогічний коледж повинен визначити стратегію збереження і зміцнення здоров'я студентів, обрати управлінські і здоров'язбережувальні технології та реалізовувати освітньо-розвивальні завдання. Все це дозволить цілеспрямовано управляти формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, створюючи у закладі атмосферу здоров'я, засновану на усвідомленні соціальної цінності здоров'я особистості та ідеї відповідального ставлення кожного суб'єкта освітнього процесу до нього.

Однією з головних умов успішності роботи у цьому напрямку є наукова організація здоров'язбережувального процесу у педагогічних коледжах, забезпечення його керованості. Управління цим процесом доцільно будувати на основі алгоритмів на всіх рівнях: індивідуальному, груповому, на рівні педагогічного коледжу та освітнього соціуму, які дозволять своєчасно розробляти систему заходів, здатних впливати на формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах.

Бібліографічні посилання

1. Анিকেєва Н. Г. Формирование здоровьесберегающей компетентности студентов при профессиональной подготовке в вузе: на материале дисциплины «Физическая культура» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Анিকেєва Наталия Геннадьевна; ФГОУ ВПО «Тюменская государственная сельскохозяйственная академия». – Тюмень, 2009. – 218 с.
2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Башавець Наталія Андріївна ; Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2012. – 555 с.
3. Бондаренко Т. Є. Вивчення структури здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів біології / Т. Є. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 1 (19). – С. 214–223.
4. Гончаренко М. С. Компетентнісний підхід до формування фізичного здоров'я студентів / М. С. Гончаренко, Н. В. Самойлова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2010. – № 907. – С. 52–62.
5. Лукашин Ю. В. Формирование здоровьесберегающей компетенции у студентов педагогического вуза : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Лукашин Юрий Викторович ; ФГОУ ВПО «Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. Пед. ин-т». – Пенза, 2010. – 21 с.
6. Панчук Н. С. Проблема формирования здоровьесберегающей ответственности студентов в современном вузе / Н. С. Панчук, Н. А. Шмырева // Учен. зап. ун-та им. П. Ф. Лесгафта. – 2011. – № 1 (71). – С. 87–90.